

Звісно, на маркетингову поведінку українського бізнесу, насамперед, впливають утилітарні цінності, зокрема під час планування соціальних цілей. Корпоративну соціальну відповідальність як один із проявів соціального маркетингу необхідно розглядати переважно як інструмент для збільшення прибутковості, а не як самостійну фундаментальну мету. «Соціальна відповідальність корпорацій цікава не сама по собі, а як спосіб здійснювати бізнес успішно протягом тривалого часу. Ця ідея — обов'язок перед нашими акціонерами, котрі зробили довготривалі інвестиції та потребують гарантії того, що переконаються у своїх інвестиціях через тривалий час (група «Royal Dutch / Shell»)» [3].

У такому разі етичні цінності вторинні, а первинний результат — це баланс інтересів бізнесу, влади і населення, який сприяє підвищенню рівня якості життя суспільства, що є темою подальших досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Голодец Б. М. Современная концепция социального маркетинга // Маркетинг в России и за рубежом: [Электронный ресурс] / Б. М. Голодец. — 2001. — № 6. — Режим доступа: <http://www.mavriz.ru/articles/2001/6/321.html> — Загл. с экрана.
2. Гумессон Э. Маркетинг услуг / Э. Гумессон // Теория маркетинга : сб. — СПб. : Питер, 2002. — 464 с.
3. Колстад И. Почему фирмам не всегда следует увеличивать свою прибыль до максимума / И. Колстад // Journal of Business Ethics. Берген. Норвегия; Ин-т Хр. Михельсена. — 2007. — № 76. — С. 137–145.
4. Орлова Е. Бизнес — партнер территории [Электронный ресурс] / Е. Орлова // Эксперт Урал. — 2006. — № 42 (259). — 13 нояб. — Режим доступа: www.expert.ru. — Загл. с экрана.
5. Роберт А. Сенсер. Корпоративная социальная ответственность / А. Роберт ; Университет Райс, Техас, США // Journal of Management Studies. — С. 43. — 2006.
6. Федоров В. А. Социальный маркетинг в российской бизнес-среде : автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / В. А. Федоров. — Волгоград, 2007. — С. 23.
7. Цветкова Б. Л. Социальная ответственность бизнеса в современных российских условиях : автореф. дис. ... канд социолог. наук / Б. Л. Цветкова. — Нижний Новгород, 2005. — 23 с.
8. Цигилик І. І. Економіка й організація інноваційної діяльності / І. І. Цигилик, С. О. Кропельницька, О. І. Мозіль. — К. : «Центр навч. літератури», 2004. — 128 с.

Надійшла до редколегії 20.03.2014 р.

УДК 35:005.57

Н. В. ЛИСЕНКОВА

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ

Розглянуті основні поняття економічної сутності інвестицій та напрями підвищення ефективності інвестиційної складової сталого розвитку підприємств.

Ключові слова: економіка, інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний процес.

Rассмотрены основные понятия экономической сущности инвестиций и направления повышения эффективности инвестиционной составляющей устойчивого развития предприятий.

Ключевые слова: экономика, инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционный процесс.

The article describes the basic concepts of economic substance and direction of investments improve the efficiency of the investment component of sustainable development of enterprises.

Key words: economy, investment, investment, investment process.

В економічному і соціальному прогресі інвестиційна діяльність відіграє визначальну роль, суттєво впливає на економічний розвиток України. Необхідність структурної перебудови економіки та прискорення темпів її зростання потребують збільшення обсягів інвестицій і підвищення їх ефективності. Але в національній економіці відбуваються економічні перетворення, які зумовлюють необхідність розроблення і застосування нових підходів до реалізації інвестиційного процесу взагалі та його фінансового забезпечення зокрема. Для здійснення трансформаційних процесів потрібні відповідні інвестиції, що забезпечать просте і розширене відтворення.

Питання державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств привертають увагу вчених у галузі державного управління економічними процесами. Сутність інвестицій як складової регіонального економічного розвитку, механізмів управління інвестиціями досліджували О. Амосов, В. Аньшин, І. Бланк, В. Бочаров, Н. Внукова, Б. Данилишин, А. Дегтяр, А. Єпіфанов, І. Малий, О. Махмудов, А. Пересада, В. Савчук, О. Тарасова, Н. Титаренко, В. Федоренко, Б. Щукін та ін.

Водночас в економічній літературі немає єдиного тлумачення економічної сутності інвестицій, їх класифікації, сутності й структури інвестиційного ринку, та інвестиційних об'єктів. Дослідження всього комплексу цих проблем дозволить вирішити питання залучення інвестиційних ресурсів в економіку України та підвищити ефективність їх використання.

Мета — розглянути основні поняття економічної сутності інвестицій та напрямки підвищення ефективності інвестиційної складової сталого розвитку підприємств.

У розвинених країнах державна інвестиційна політика стимулює прийняття інвестиційних рішень та виконання інвестиційних проектів, які забезпечують розвиток техніко-технологічного стану народного господарства на світовому рівні або досягнення цього рівня. Зусилля провідних економістів країни в цьому напрямі є одним з важливих засобів успішного здійснення незалежної внутрішньої та зовнішньої політики, у чому й полягає загальноекономічне значення інвестицій і прийняття інвестиційних рішень.

Одним з головних напрямів державного регулювання економіки стають інвестиції. Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає вкладати. В економічній літературі часто ототожнюються поняття

«інвестиції» й «інвестиційна діяльність». На нашу думку, означені поняття є різними: перше з них передбачає вкладення всіх видів цінностей у будь-які об'єкти, а друге — сукупність усіх практичних дій суб'єктів стосовно об'єктів інвестування. Розглянемо трактування понять «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» різними фахівцями.

Так, В. В. Бочаров наводить загальне визначення інвестицій. «У широкому розумінні інвестиції відображають вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення. При цьому зростання капіталу повинно бути достатнім для того, щоб компенсувати інвесторові відмову від використання власних коштів на власні потреби в поточному періоді, одержати винагороду за ризик та повернути втрати від інфляції в майбутньому періоді» [3, с. 3].

В. Г. Федоренко пропонує таке визначення: «Інвестиції — види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, внаслідок чого створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект» [11, с. 58].

Б. М. Щукін так визначає це поняття: «Інвестиції — це процес реалізації інвестиційної діяльності, який відповідає конкретному проекту та ставить за мету одержання прибутку» [15, с. 6].

Н. О. Титаренко і А. М. Поручник надають такі визначення: «Інвестиції — це всі види цінностей, що розглядаються як засіб збільшення капіталу і як засіб надання соціальних послуг, що в кінцевому рахунку сприяють соціально-економічному розвитку суспільства. Інвестиційна діяльність — це послідовна, цілеспрямована діяльність, що полягає в капіталізації об'єктів власності, у формуванні й використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій і інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті одержання прибутку чи визначеного соціального ефекту» [10, с. 21].

Професор А. А. Пересада вважає, що неточною є визначення інвестицій у Законі України «Про інвестиційну діяльність», де йдеться про здійснення інвестицій з метою досягнення соціального ефекту. На його думку, цього ефекту можна досягати не тільки прямими інвестиціями в підприємництво, а збільшенням доходів від інвестиційної діяльності та відповідних надходжень до держбюджету, що використовуються на фінансування соціальних програм. Таким чином, А. А. Пересада вважає прийнятнішим терміном для вкладення коштів буде фінансування, а не інвестування [7, с. 11].

Слід відзначити, що інвестиції спрямовуються не тільки на створення прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту, а й на інші форми забезпечення розвитку і підвищення ринкової вартості підприємств, що відбивається у збільшенні суми вкладеного капіталу. Саме на цій меті інвестування зосереджують увагу зарубіжні економісти. Зокрема, нобелівський лауреат з економіки У. Шарп зазначає: «У найширшому розумінні слово «інвестувати» означає: «розлучитися з грошима сьогодні, щоб одержати більшу їх суму в майбутньому»» [14, с. 10].

Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає інвестиції як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Інвестиційна діяль-

ність — це комплекс заходів та дій фізичних і юридичних осіб, що вкладають свої засоби (в майновій, фінансовій, чи матеріальній формі) з метою одержання прибутку [1]. Це визначення в основному відповідає міжнародному підходу до уявлень про інвестиційну діяльність як процес вкладення ресурсів (благ, майнових й інтелектуальних цінностей) з метою одержання прибутку в майбутньому.

Професор В. П. Савчук так визначає інвестиційну діяльність: «Інвестиційна діяльність підприємства — це об'єктивний процес, який має свою логіку, що розвивається відповідно до властивих йому закономірностей і відіграє важливу роль у діяльності підприємства, оскільки за своєю економічною природою являє собою відмову від поточного споживання заради одержання доходу в майбутньому» [8, с. 9].

О. В. Тарасова трактує інвестиційну діяльність як «інвестиційні операції». «Інвестиційні операції — це операції, пов'язані з вкладенням коштів у реалізацію проектів, що забезпечуватимуть одержання вигод у плінні визначеного періоду часу» [9, с. 12].

Цікава думка іноземних фахівців З. Хеннігера та Т. М. Крюгера, котрі, визначаючи поняття інвестицій, цитують відомих економістів А. Дж. Гітмана і М. Д. Джонка. «Інвестиції — це будь-які інструменти, за допомогою яких можна розмістити гроші, розраховуючи зберегти і примножити їхню вартість, забезпечивши позитивну величину доходів» [12, с. 10; 13].

А. Мертенс не надає визначеного пояснення поняттю «інвестиції», а розглядає його з позиції макро-, мікроекономіки та фінансової теорії. «У мікроекономіці: інвестиції — це процес створення нового капіталу (засобів виробництва, і людського капіталу). У фінансовій теорії: інвестиції — це обмін визначеної сьогодишньої вартості на, можливо невизначену, майбутню вартість» [5, с. 11].

Д. Норкотт визначає поняття «інвестиції» як капітальні вкладення (капітальне інвестування). «Капітальні вкладення (капітальне інвестування) — це прийняття рішення про довгострокове ризикове вкладення засобів в активи підприємства. Інвестиційні рішення — це рішення, що спричиняють значні витрати, зміну становища працівників і підприємства загалом» [6, с. 7].

У монографії «Іноземні інвестиції» І. Й. Малий посилається на деякі тексти, крім Закону України «Про інвестиційну діяльність», але має і власну позицію. «Інвестиції — це значна кількість вкладень капіталу практично в усі види прибуткової діяльності, а також у підприємницьку діяльність, для досягнення соціального ефекту». Поняття «інвестиційна діяльність» І. Й. Малий ототожнює з «інвестиційним процесом». «Інвестиційний процес — це сфера економічної діяльності, що передбачає розробку інвестиційної стратегії, яка відповідає інвестиційному середовищу, аналіз фінансово-інвестиційного ринку, формування і керування інвестиційним портфелем, оцінка ефективності інвестування (інвестицій)» [4, с. 3].

На основі аналізу наведених визначень поняття «інвестиції» й «інвестиційна діяльність», можна дійти таких висновків: поняття «інвестиції» більшість фахівців ототожнює з поняттям «капітальні вкладення» (О. В. Тарасова, Д. Норкотт). На нашу думку, поняття «інвестиції» є значно

ширшим, ніж термін «капітальні вкладення», тому що інвестиції можуть упродовжуватися в найрізноманітніших формах — реальній, фінансовій, інтелектуальній, інноваційній; інвестиції перетворюються у високоефективні проекти, результатом яких є прибуток, доход, дивіденди, а капітальні вкладення здійснюється лише у виробничі фонди.

Отже, можна підсумувати. Інвестиції — це економічні ресурси, що відображають усі види майнових, фінансових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в підприємницьку й інші види діяльності, в результаті чого досягається прибуток (дохід).

Основним джерелом інвестування є національний доход, за допомогою якого утворюється фонд накопичення, що, у свою чергу, умовно поділяється на фонди відшкодування і відновлення. Завдяки цим фондам формуються валові та чисті (в їх складі) інвестиційні ресурси.

Оскільки джерелом приросту капіталу і рушійним мотивом здійснення інвестицій є отриманий від них прибуток, то залежно від стану процесів вкладення коштів і отримання прибутку їх можна поділити на три форми: послідовне протікання процесів — прибуток можна отримати одразу після вкладення інвестицій в повному обсязі; паралельне протікання процесів — прибуток можна отримати вже після введення першої черги об'єкта; інтервальне протікання процесів — прибуток отримується через деякий час після завершення всіх стадій інвестування.

Роль інвестицій у розширеному відтворенні характеризується співвідношенням валових та чистих інвестицій, а також величиною мультиплікатора інвестиційних витрат [7, с. 11].

Валові інвестиції — це загальний обсяг інвестованих у певний період коштів, спрямованих на відтворення (нове будівництво, реконструкцію, розширення, технічне переоснащення, приріст товарно-матеріальних запасів).

Джерелом чистих інвестицій є фонд відновлення, завдяки якому формуються нові виробничі фонди. Чисті інвестиції менші за валові інвестиції на величину амортизаційних відрахувань.

Динаміка показника чистих інвестицій характеризує стан економічного розвитку країни на поточному етапі, оскільки чисті інвестиції є вкладенням коштів у щойно створені виробничі фонди й оновлений виробничий апарат.

Значну частку інвестиційних ресурсів складають капітальні вкладення в розширене відтворення, основним джерелом яких є національний дохід. Розмір цих вкладень, названих чистими інвестиціями, можна визначити за основними засобами, хоча точної відповідності між ними за кожний відрізок часу може не бути. Приріст основних засобів за визначений період, зазвичай, рік, обчислюється за вартістю завершених об'єктів будівництва, прийнятих на баланс. Капітальні вкладення складаються з витрат на створення нових, реконструкцію і технічне переоснащення діючих основних засобів.

У разі економічного зростання валові інвестиції перевищують амортизацію, що означає збільшення обсягу капіталу. У статичній економіці валові інвестиції цілком заміщують капітал, спожитий у процесі виробництва річного обсягу продукції. У разі економічного спаду валових інвестицій недостатньо, щоб поновити капітал, спожитий у річному виробництві. У результаті відбувається скорочення обсягу капіталу в економіці.

За формами власності інвестиційні кошти можна поділити на: державні — фінансуються з держбюджету, місцевих бюджетів, державними підприємствами і закладами; колективні — кошти господарських товариств, заснованих на колективній власності; приватні — кошти населення, юридичних осіб з приватним капіталом.

У регіональному аспекті розглядають інвестиції: внутрішні — вкладення суб'єктами підприємницької діяльності певної держави; іноземні — вкладення капіталу нерезидентами; зарубіжні — вкладення коштів в об'єкти інвестування за межами території конкретної держави.

Згідно з методологією НБУ, в Україні короткостроковими є інвестиції терміном до 1 року, середньостроковими — до 3-х років, довгостроковими — більше 3-х років.

Основною ознакою поділу інвестицій за формами є виділення фінансових і реальних інвестицій (рис. 1).

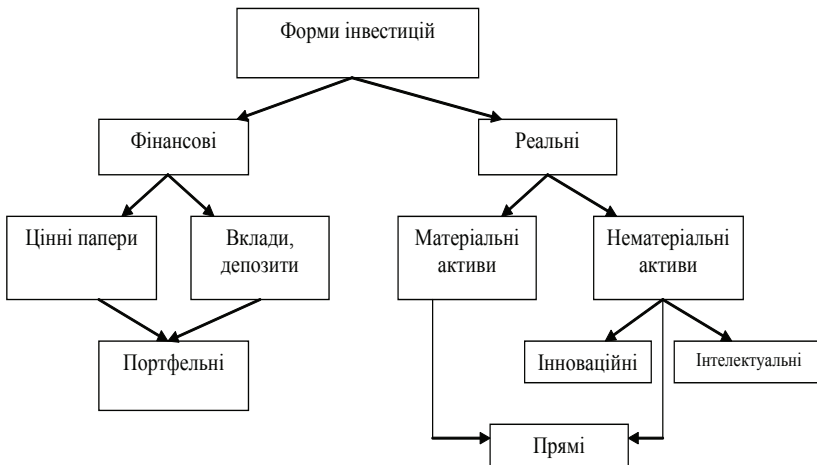

Рис.1. Форми інвестицій [7, с. 13]

За ринкових умов слушним є поділ інвестицій на прямі та непрямі (портфельні). Прямі інвестиції передбачають особисту участь інвестора у виборі об'єкта інвестування і вкладення коштів. При цьому інвестор безпосередньо залучений в усі стадії інвестиційного циклу, зокрема в передінвестиційні дослідження, проектування і будівництво об'єкта інвестування, а також виробництво кінцевої продукції.

Непрямі (портфельні) здійснюються через різних фінансових посередників (інвестиційні фонди і компанії), що найефективніше акумулюють і розміщують фінансові кошти. Такі посередники беруть участь у керівництві об'єктами інвестування, а отримані доходи поділяють серед клієнтів. Вкладення в цінні папери, які керуються як єдине ціле, прийнято також називати «портфельним».

Рисунки класифікації інвестицій професора А. А. Пересади та професора І. А. Бланка свідчать про різний підхід до їх визначення: А. А. Пересада

вважає реальні та фінансові інвестиції формами (рис. 1), а І. А. Бланк — видами (рис. 2) тощо.

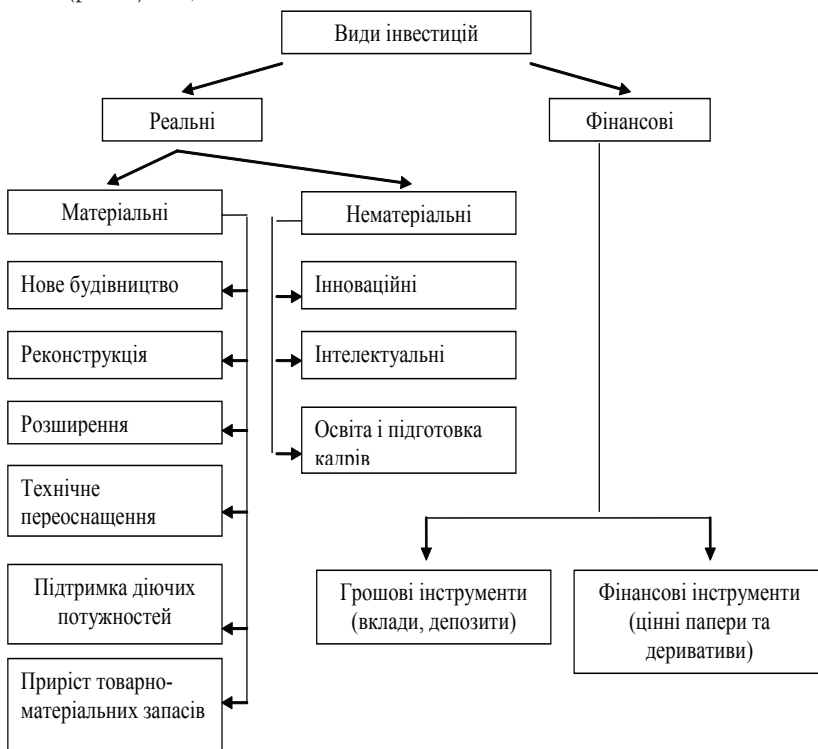

Рис.2. Види інвестицій [2, с. 34]

За ступенем ризику інвестиції поділяються на такі види: ризикові та безризикові. У певних країнах вкладення в короткострокові державні облігації вважають безпечними, а дохід від них визначає безпечну ставку, яка використовується під час оцінювання внесків як точка відліку інвестиційного ризику.

Отже, в результаті оцінювання стану дослідження питання з'ясовано, що в економічній літературі немає єдиного тлумачення економічної сутності інвестицій, сутності й структури інвестиційного ринку, класифікації інвестицій та інвестиційних об'єктів.

Окрім фахівці-економісти ототожнюють категорію «інвестиції» з поняттям «капітальні вкладення», але на основі проведеного дослідження економічної сутності цих понять з'ясовано, що поняття «інвестиції» є значно ширшим, ніж термін «капітальні вкладення», тому що інвестиції можуть упродовжуватися в найрізноманітніших формах — реальній, фінансовій, інтелектуальній, інноваційній, а капітальні вкладення здійснюються лише у виробничі фонди. Інвестиції здійснюються у вискоєфективні проекти,

результатом яких є прибуток, доход, дивіденди. Згідно із Законом України, визначення категорії «інвестиції» відповідає міжнародному підходу до уявлень про інвестиційну діяльність як процесу вкладення ресурсів.

Слід відзначити, що ступінь ризику або невизначеності, пов'язаний з інвестиціями, залежить, наприклад, від таких факторів як час, об'єкт вкладення та ін. Ступінь небезпеки не прогнозує можливу реакцію ринку на зміну результатів роботи підприємства після завершення інвестицій та залежить від терміну інвестування й одержання результатів, масштабів проекту, його цілей (створення нової продукції, зниження витрат виробництва, розширення обсягу продажів, виконання державного замовлення), що є тематикою подальших досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. — К. : ЛТД «ИТЕМ», 1995. — 445 с.
2. Бочаров В. В. Финансово-кредитные механизмы регулирования рынка инвестиций / В. В. Бочаров. — М. : Финансы и статистика, 1993. — 243 с.
3. Малий І. Й. Іноземні інвестиції : Зарубіжний досвід стимулювання. Шляхи залучення в економіку України / І. Й. Малий. — К. : Наук.-дослід. фінанс. інститут, 1999. — 42 с.
4. Мертенс А. В. Инвестиции : Курс лекций по современной финансовой теории / А. В. Мертенс. — К. : Киевское инвестиционное агентство, 1997. — 416 с.
5. Норткотт Д. Принятие инвестиционных решений : пер. с англ. / Д. Норткотт ; под ред. А. Н. Шохина. — М. : Банки и биржи, 1997. — 229 с.
6. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. — К. : Лібра, 2002. — 472 с.
7. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.91 р. № 1561 — XII.
8. Савчук В. П. Анализ и разработка инвестиционных проектов : учеб. пособ. / В. П. Савчук, С. И. Прилипко, Е. Г. Величко. — К. : Абсолют-В, 1999. — 300 с.
9. Тарасова Е. В. Инвестиционное проектирование : конспект лекций / Е. В. Тарасова. — М. : ПРИОР, 1998. — 64 с.
10. Татаренко Н. О. Теорія інвестицій : навч. посіб. / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. — К. : КНЕУ, 2000. — 159 с.
11. Федоренко В. Г. Инвестознавство : підручник / В. Г. Федоренко. — К. : МАУП, 2000. — 405 с.
12. Хеннигер Э. Руководство по изучению учебника «Основы инвестирования» / Э. Хеннигер, Т. М. Крюгер; пер. с англ. — М. : Дело, 1997. — 192 с.
13. Холт Роберт Н. Планирование инвестиций : учеб. пособ. / Н. Холт Роберт, С. Барнес : пер. с англ. — М. : Дело, 1994. — 120 с.
14. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Д. Бейли. — М. : Инфра-М, 1997. — 1024 с.
15. Щукін Б. М. Інвестиційна діяльність / Б. М. Щукін. — К. : МАУП, 1998. — 248 с.

Надійшла до редколегії 12.03.2014 р.